

COSTUL NORMAT AL PRODUCȚIEI DE FRUCTE ÎN DIFERITE CATEGORII DE GOSPODĂRII

TUDOR BAJURA, dr. hab., profesor, IEFS
VASILE MLADINOI, dr., IȘPHTA
MARIA PÎNTEA, dr. hab., IȘPHTA
MIHAIL PROCUDIN, cerc. șt., IȘPHTA

The analysis of Moldovan fruit growing evolution in recent years shows, that as the result of privatization of fruit surfaces (fixed assets) of fruit production and change in ownership structure, in the branch appeared various new forms of management. Initially in the private sector worked: agro firms, farmers associations and cooperatives, Ltds, etc. Actually, after some restructuring and changes, in the sector has been confirmed and activated following forms: agricultural enterprises, peasants (farmer's) firms, auxiliary households of rural population, fruit-growing associations, which together account for 98.8% of total orchards in the country. Other plantations (1.2%) belong to the public ownership. The article gives analysis of new forms of management activity in fruit growing sector in recent years, reflects the structure and dynamic values of the cost of producing plums, as well as dynamic of cost of producing different another fruits, grown in the 2010-2012 years in different categories of households.

Analiza evoluției pomiculturii Republicii Moldova în ultimii ani arată, că în rezultatul privatizării suprafețelor pomicele, ca mijloacelor fixe de producție, și modificării structurii proprietății, în ramură au apărut diverse forme noi de gospodărire. Inițial în sectorul privat au activat: agrofirme, asociații și cooperative a producătorilor agricoli, SRL-uri, societăți pe acțiuni etc. Actualmente, după anumite restructurări și modificări în acest sector, s-au confirmat și activează următoarele forme: întreprinderi agricole, gospodării țărănești (de fermieri), gospodării auxiliare ale populației și întovărășiri pomicele, cărora le revine 98,8% din suprafața totală de livezi pe țară. Celelalte plantații (1,2%) aparțin sectorului cu proprietate publică. În articol se dă analiza activității formelor noi de gospodărire în pomicultură din ultimii ani, structura costului normat de producere a prunelor și valorile în dinamică a acestuia, precum și dinamica costului normat al producerii fructelor de diferite specii, cultivate în perioada anilor 2010-2012 în diferite categorii de gospodării.

Cuvinte cheie: tip de proprietate, forme de gospodărire, gospodării țărănești, gospodării auxiliare, pomicultură, cost normat.

JEL Classification: G1, L23, L52, O13, R2

Conținutul lucrării. Studiul activității agenților economici și persoanelor fizice în pomicultură în perioada efectuării reformelor în ramură confirmă, că valorificarea potențialului productiv de care dispun speciile pomicele, cultivate la noi în țară, este diferită. În tabelul 1 sunt prezentați indicatorii de bază din ultimii ani, care, de fapt, caracterizează producerea fructelor în funcție de forma de gospodărire [3]. Datele din tabel denotă că plantațiile pomicele pe rod ale sectorului public, ocupînd 1,37% din suprafața respectivă asigură obținerea recoltei globale de fructe la nivel de 0,67%. Acești indicatori pentru sectorul cu proprietate privată în ansamblu constituie 98,63 și 99,33%, din care pe forme de gospodărire respectiv:

- întreprinderi agricole – 33,54 și 40,48%;
- gospodării țărănești (de fermieri) – 52,47 și 33,95%;
- gospodării auxiliare ale populației și întovărășiri pomicele – 12,62 și 24,90%.

Productivitatea plantațiilor pomicele variază în limitele 1,6-6,5 t/ha, cea mai mică fiind în plantațiile sectorului public, urmate de gospodării țărănești (de fermieri).

Tabelul 1

**Suprafața, recolta globală și producția medie a plantațiilor pomicele privind forma de gospodărire
pe anii 2010-2011 (toate categoriile de gospodării)**

Tipul de proprietate și formele de gospodărire	Suprafața totală, mii ha	din care	Recolta globală de fructe, mii t.	Producția medie, t/ha
		plantații pe rod		
1. Agenții economici cu proprietate publică.	1,4	1,3	2,1	1,6
2. Agenții economici cu proprietate privată, din care:	113,6	93,8	313,2	3,3
-întreprinderi agricole;	44,2	31,9	127,6	4,0
-gospodării țărănești (de fermieri);	54,8	49,9	107,1	2,2
-gospodării auxiliare ale populației și întovărășiri pomicele	15,6	12,0	78,5	6,5
Total:	115,0	95,1	315,2	3,3

Sursa: Elaborat în baza datelor BNC și a materialelor studiate.

Gospodăriile auxiliare ale populației și întovărașirile pomicole se evidențiază prin productivitate relativ mai înaltă. Datorită faptului, că în ultimii ani în pomicultură s-au afirmat și activează diferite forme de gospodărire, contează deosebirea lor printr-un șir de factori, cum ar fi, de exemplu, suprafața terenurilor agricole, inclusiv a livezilor și plantațiilor bacifere.

În acest context pe parcursul investigațiilor efectuate gospodăriile pomicole au fost divizate în două categorii: gospodării mici (cu suprafața de pînă la 3 ha) și întreprinderi mari (cu suprafața de peste la 3 ha) [1].

Anterior agenții economici și persoanele fizice duceau lipsă acută de informații și materiale de caracter normativ-tarifar, indispensabil pentru o activitate stabilă și eficientă a producerii de fructe în cadrul noilor forme de gospodărire. Această omisiune a fost treptat înlăturată cu apariția tarifelor de consumuri în agricultură, inclusiv în pomicultură. În tabelul 2 se dă analiza structurii costului normat de producție în dinamică a prunelor, specie pomicolă care ocupă prima poziție printre speciile simburtoase și locul doi după măr, constituind peste 20% din suprafața de livezi pe țară. În aceste livezi se cultivă multe soiuri prețioase (Chișiniovskaia ranniaia, Vengherka iubileinaia, Vengherka krupnaia sladkaia, Crasa oseni ș. a.), care fac parte din sortimentul autohton, creat la I.Ș.P.H.T.A [2, 5], fiind destinate, în principal, pentru crearea și asigurarea conveierului de fructe proaspete pe o perioadă cît mai îndelungată de timp.

Tabelul 2

Dinamica costului normat a prunelor, lei/q în anii 2010-2012 și structura acestora în anul 2012
(distanța de plantare – 6 x 3m, producția medie – 100q/ha)

Specificare	Întreprinderi mari					Gospodării mici				
	În medie pe ani			2012 în % față de 2010	Structur a costului normat în a. 2012, %	În medie pe ani			2012 în % față de 2010	Structur a costului normat; în a.2012, %
	2010	2011	2012			2010	2011	2012		
1. Consumuri variabile -total	133,30	161,11	169,74	127,0	59,0	130,81	155,66	180,45	137,9	65,4
inclusiv:										
1.1. Îngrășăminte	20,06	22,35	24,43	121,8	8,5	26,96	27,50	34,71	128,6	12,6
1.2. Preparate chimice	19,61	25,89	24,70	126,0	8,6	22,0	26,11	27,77	126,2	10,1
1.3. Materiale auxiliare	3,31	2,39	2,28	68,9	0,8	3,51	3,31	3,39	96,6	1,2
1.4. Operații mecanizate	37,08	43,6	53,67	144,7	18,7	37,86	45,81	56,63	149,6	20,5
1.5. Operații manuale	46,89	54,20	56,58	120,7	19,7	36,67	48,40	52,52	143,2	19,0
1.6. Alte consumuri variabile	6,35	7,67	8,08	127,2	3,0	3,81	4,53	5,43	142,5	2,0
2. Consumuri constante - total	92,50	104,97	109,53	118,4	38,1	73,36	79,12	88,82	121,1	32,2
2.1. Uzura mijloacelor fixe	63,58	70,23	72,99	114,8	25,4	59,48	62,81	66,14	111,2	24,0
2.2. Impozite și taxe	1,06	1,06	1,06	100,0	0,4	1,06	1,06	1,06	100,0	0,4
2.3. Plăți de arendă	21,19	25,62	26,99	127,4	9,4	8,90	10,58	16,03	180,1	5,8
2.4. Alte consumuri constante directe	6,67	8,06	8,49	127,3	3,0	3,92	4,67	5,59	142,6	2,0
3. Consumuri directe -total	225,80	286,08	279,27	121,5	97,1	204,17	234,78	269,27	131,9	97,6
4. Consumuri indirecte	11,29	13,30	8,38	74,2	2,9	5,10	5,87	6,73	132,0	2,4
5. Costul normat	237,09	279,38	287,65	121,3	100,0	209,27	240,65	276,00	131,9	100,0

Sursa: Elaborat în baza calculelor efectuate de autori.

Datele din tabelul 2 confirmă că în structura costului normat al prunelor atât în cadrul întreprinderilor mari, cât și în gospodăriile mici predomină consumurile variabile, constituind respectiv 59,0% și 65,4%. Faptul că costul materialelor tehnologice (îngrășăminte și preparate chimice) și efectuarea lucrărilor mecanizate sunt mai costisitoare în gospodăriile mici a contribuit formării diferenței dintre cele două consumuri variabile. Această diferență s-a iscat, pe de o parte, pentru că în costul chimicalelor la gospodăriile mici au fost incluse și taxele pe valoare adăugată (TVA), de care întreprinderile mari sunt scutite, iar pe de altă parte, randamentul tehnicii agricole, folosite pe terenuri cu suprafețe mici, este de 1,2-1,3 ori mai jos în comparație cu indicatorul respectiv din întreprinderile mari, ceea ce cauzează cheltuieli sporite, plus încă TVA la combustibil. De notat, că pe parcursul perioadei de investigație, în principal, toți componenții compartimentelor consumuri variabile și consumuri constante (cu excepția impozitelor, taxelor și materialelor auxiliare) au avut tendințe de creștere față de a. 2010 în ambele categorii de gospodării, mai pronunțate fiind în gospodăriile mici.

Cele mai considerabile majorări au avut articolele legate de efectuarea lucrărilor mecanizate (respectiv pe categorii de gospodării – 144,7% și 149,6%) și manuale (120,7% și 143,2%). Aceasta se lămurește grație perfecționării retribuirii muncii, ridicării prețurilor la sursele materiale și energetice, utilizate la producerea fructelor. Costul normat al 1 q de prune în perioada investigată a crescut în întreprinderile agricole cu 50,56 lei sau cu 21,3%. Aceiași tendință a avut și indicatorul analogic din gospodăriile mici. Costul normat al unității de produs din gospodăriile mici mai redus cu 11-12 lei față de cel din întreprinderile mari se lămurește prin participarea nemijlocită în producere a proprietarului și membrilor familiei sale, ceea ce a contribuit reducerii personalului angajat.

Această legislație se referă și la producerea caiselor, solicitate pe piața internă și externă prin calitățile sale nutritive, terapeutice și biostimulatoare, specie prezentată de un șir de soiuri din selecția autohtonă și mondială, inclusiv soiuri cu maturarea timpurie și extratimpurie a fructelor (Bucuria, NJA-42, NJA-32, Kişiniiovskii rannii etc.) [2, 4]. Costul lor normat este mai jos (grație termenului mai scurt de îngrijire pînă la recoltare) în comparație cu alte specii din grupa simbuoroaselor, iar prețul de vânzare mai înalt, grație faptului că au apărut cînd piața locală dispunea de mai puține fructe, fiind prezentate în principal de căpșune, cireșe, parțial piersic. Astfel, în ambele categorii de gospodării: costul normat al caiselor în perioada investigată a variat în limitele 414,19-500,9 lei/q în întreprinderi mari și 364,55-421,52 lei/q în gospodăriile mici, fixînd cele mai mici valori (cu excepția prunelor, piersicilor și fructelor speciilor sămîntoase).

Legislația majorării costului normat de producere a fructelor de prun și cais se referă și la celelalte fructe. Din tabelul 3 urmează că creșterea costului normat față de a. 2010 în întreprinderile mari a fost mai pronunțată în comparație cu gospodăriile mici. Aceasta se referă la toate speciile cu excepția culturilor bacifere, care necesită un volum cu mult mai mare de muncă, în principal la recoltarea fructelor ușor alterabile, pentru efectuarea cărora se angajează brațe de muncă suplimentare.

Tabelul 3

Dinamica costului normat al fructelor pe anii 2010-2012

Specia	Producția medie, q/ha	Întreprinderi mari				Gospodării mici			
		În medie pe ani (lei/q)							
		2010	2011	2012	2012, în % față de 2010	2010	2011	2012	2012, în % față de 2010
Mere de iarnă	200	212,32	247,02	251,80	118,6	174,58	193,98	199,47	114,3
Mere de iarnă	80	272,89	321,53	326,26	119,5	267,71	297,46	307,56	114,9
Mere de vară	70	288,10	336,56	343,18	119,1	282,53	317,24	329,45	116,6
Gutui	170	131,83	156,29	162,39	123,2	114,11	130,24	136,67	119,8
Piersici	70	303,2	354,30	364,31	120,1	259,93	289,97	301,35	115,9
Caise	60	414,19	487,90	500,91	120,9	364,55	401,80	421,52	115,6
Vișine	50	532,74	593,87	644,74	121,0	452,22	500,46	525,26	116,6
Cireșe	55	449,47	533,43	547,68	121,8	382,26	425,35	448,80	117,4
Nuci	15	872,20	1052,87	1101,27	126,3	835,26	986,27	1043,14	124,9
Căpșun	60	830,18	973,14	995,88	120,0	731,55	839,70	879,34	120,2
Coacăz	50	712,84	835,68	856,68	120,2	544,34	620,46	655,18	120,4
Zmeur	40	858,93	1013,25	1034,08	120,4	695,48	788,88	832,78	119,7

Sursa: Elaborat în baza calculelor efectuate de autori.

Notă: calculele au fost efectuate pentru speciile pomicele cu distanța de plantare a plantelor (m) după cum urmează: măr de iarnă 3,5 x 1,5; 5 x 3; măr de vară – 5 x 3; gutui- 5 x 4; piersic – 6 x 5; cais – 6 x 4; vișin – 5 x 3; cireș – 6 x 5; nuc – 8 x 8; zmeur – 2,5 x 0,5.

Concluzii: Analiza pomiculturii din ultimii ani arată, că în ramură s-au afirmat și activează diverse forme de gospodărire, care constituie sectorul privat, posesor a 98,6% din suprafața livezilor și plantațiilor bacifere pe țară. Se implementează soiuri noi performante din selecția mondială și autohtonă, incluse în Registrul de plante.

Valoarea consumurilor variabile și a consumurilor constante și articolelor componente ale acestora sunt în funcție de categoria gospodăriei, specia pomicolă și productivitatea plantațiilor. S-a constatat, că în ambele categorii de gospodărie indicatorii nominalizați în dinamică au tendința de creștere (cu excepția impozitelor, taxelor și materialelor auxiliare). Astfel, majorarea costului normat al producerii prunelor în medie pe an a constituit 7,1%. Tendința indicată se referă și la celelalte specii pomicole și bacifere.

Referințe bibliografice:

1. BAJURA, T., MLADINOI, V., VASILĂȘCU, I., GRAUR, T. Analiza costurilor de producere a fructelor în diferite categorii de gospodărie agricole. In: Economic Growth in Conditions of Internationalization: fourth edition of international scientific conference, 3-4 september 2009. Institute of Economy, Finance and Statistics. Chișinău: Complexul Editorial al IEFS, 2009, pp. 48-53. ISBN 978-9975-9823-9-9.
2. *Catalogul soiurilor de plante al Republicii Moldova*. Chișinău, 2013. 123 p.
3. MLADINOI, V. Eficiența comparabilă a formelor de gospodărire în pomicultură. In: *Lucrări științifice: materialele simpoz. intern.* Chișinău: UASM, 2007, vol. 15(1), pp. 345-347.
4. PÎNTEA, M. Realizări privind ameliorarea speciei cais pentru condițiile Republicii Moldova. In: *Buletinul Academiei de Științe a Moldovei. Științele vieții*. 2010, nr. 2(311), pp. 55-59.
5. PÎNTEA, M. и др. Достижения и перспективы селекционного улучшения косточковых культур для Республики Молдова. В: *Роль отрасли плодоводства в обеспечении продовольственной безопасности и устойчивого экономического роста: международная науч. конф., 23-25 августа 2011. Нац. Акад. Наук Беларуси, РУП Институт плодоводства. Самохваловичи, 2011, сс. 270-276.*

Recomandat spre publicare: 20.05.2013